

Slovenski Pravnik.

Leto XIV. V Ljubljani, 15. majnika 1898.

Štev. 5.

Iz eksekucijskega reda.

II. O vporabnosti določeb §-a 280. eksek. reda.

Stvari, ki imajo borzno ali tržno ceno, morajo se po propisu §-a 268. eksek. reda pod roko prodati, stvari pa, ki take cene nimajo, smeti je po §-u 280. prodati na tak način, a le tedaj, kedar je to očitvidno v prid vsem vdeležencem. Tako prodajo je odrediti na predlog zahtevajočega upnika po zaslišanji zavezanca. Pod roko prodati sme se po §-u 280., odst. 2 na predlog ali uradoma tudi tedaj, kedar se na javni prodaji ne doseže najnižja ponudba. Vporaba le-teh določeb §-a 280. je, kakor kaže dosedanja praksa, vsekakor slabo razvita. In vendar sta jako važni. Vsakdanja skušnja pač uči, da so zvršila pogosto brezuspešna, ker k dražbenemu naroku ni nobenega ponudnika. Tak negativen uspeh pa se premnogokrat že »a priori« lahko prepreči. Recimo, da je zarubljena živina. Že nekaki socialni odnošaji, oziri na soseda, sovaščana, odvrčajo ponudnike. In tako upnik, ki je, recimo, denarja prav tako potreben, kakor zavezanec težko pogreša zarubljene živine, ne pride do plačila. Če pa zahtevajoči upnik predlaga, naj se zarubljena živina proda na prihodnjem sejmu blizu zavezančevega bivališča, je to gotovo v prid vsem vdeležencem, kajti živino se bode za vse vdeležence prodalo ugodneje na sejmu, nego li po javni dražbi na domu zavezančevem. In zato sodišče predloga za tako prodajo ne zavrne rado.

Bilo bi torej jako umestno, da bi se vporaba teh ugodnostij po §-u 280. pogostem pojavljala. Prav tako pa je tudi svetovati, naj se tedaj, kedar je javna dražba bila brezuspešna, predlaga prodaja pod roko. Po tem se vrhu tega, da tako pride upnik do plačila, pokaže zanj tudi ugodnost, da zastavne pravice ne izgubi, kajti, ako po neuspešni javni dražbi tega ne predlaga, sme se mu očitati, da prodajnega postopanja pravilno ne nadaljuje. In vsled take vnemarnosti izgubi po §-u 256. eksek. r. zastavno pravico.

III. O dražbenih pogojih.

Obrazec za dražbene pogoje (v »Knjigi obrazcev« eksek. obrazec št. 137) ima pod točko 3. to-le vsebino (po uradnem prevodu obrazca): »Zdražitelj mora prevzeti brez zaračuna na največji ponudek nastopne služnosti, izgovorjene vžitke in realna bremena Vse druge vpisane služnosti, izgovorjene vžitke ter realna bremena in pa na nepremičnini zastavno-pravno zavarovane tirjatve mora prevzeti zdražitelj samo v toliko, v kolikor se dado po njim pristojećem vrstnem redu založiti iz razdelbne mase. Zastavno-pravno zavarovane tirjatve se prevzame s pridržkom pravice, jih po zakonu odpovedati in izplačati.«

Točka 5., odst. 2. se glasi: »V kolikor so zastavni upniki, katerih tirjatve iz največjega ponudka pridejo previdoma na vrsto, zadovoljni s tem, da prevzame dolg zdražitelj, ali v kolikor mora zastavno-pravno zavarovane tirjatve, služnosti, izgovorjene vžitke in druga realna bremena po točki 3. prevzeti zdražitelj v zaračun na največji ponudek, se smejo odšteti od obeh zadnjih položkov tisti zneski, kateri spadajo na glavnice tirjatev, ki so določene za prevzetbo, ali na založbene glavnice služnosti, izgovorjenih vžitkov in realnih, ki jih je prevzeti.«

§ 150 eks. r. določa; »Wenn nicht auf Antrag vom Richter mit Zustimmung des Berechtigten etwas anderes festgestellt wird, müssen Dienstbarkeiten, Ausgedinge und andere Real-lasten, denen der Vorrang vor dem Befriedigungsrechte oder vor dem Pfandrechte des betreibenden Gläubigers zukommt, vom Erstehrer ohne Anrechnung auf das Meistgebot, die dem betreibenden Gläubiger nachfolgenden derlei Lasten aber nur insofern übernommen werden, als sie nach der ihnen zukommenden Rangordnung in der Vertheilungsmasse Deckung finden.«

Izraz prevzeti je tehničen. V njem je izražen takozvani »Übernahmsprincip« v nasprotju s »Zahlungs (Fälligkeits-) princip. Služnosti, vžitki in realna bremena po prisilni prodaji ne zapadejo v plačilo, nego zdražitelj jih mora prevzeti »in natura« in sicer, ako imajo prednost pred zahtevajočim upnikom, ne zaračunši jih na skupilo (tu se njih vrednost upošteva pri določitvi cenilne vrednosti zemljišča), ako pa te prednosti nimajo, le zaračunanjem na skupilo.

S to določbo je popolnem skladna 3. točka obrazca za dražbene pogoje. Toda ta točka govori tudi o tirjatvah in pravi, da je (vse) zastavno-pravno vknjižene prevzeti (torej ne plačati) zaračunanjem na skupilo. A zakon nikjer ne veleva, da bi se »ex lege« moralo tirjatve prevzemati. (Zahteve dra. pl. Grabmayra — primerjaj njegov spis: »Execution und Landwirtschaft« ter »Gutachten der Bozener Advokatenkammer« — niso obveljale.) Misliti bi bilo torej, da je obrazec v tem oziru pomoten. A vendar ni. § 152. eksek. reda pravi: »Das Meistbot zu einem Viertel ist binnen 14 Tagen nach Rechtskraft des Zuschlages bar bei Gericht zu erlegen. Von weiteren Barerlägen ist der Ersteher in dem Masse befreit, als die Pfandgläubiger, deren Forderungen voraussichtlich zum Zuge gelangen, mit der Übernahme der Schuld durch den Ersteher einverstanden sind (to je koncesija za Grabmayrov »Übernahmsprincip«), oder pfandrehtlich sichergestellte Forderungen, Dienstbarkeiten, Ausgedinge und andere Real-lasten vom Ersteher in Gemässheit der Vorschriften dieses Gesetzes oder der Versteigerungsbedingungen in Anrechnung auf das Meistgebot übernommen werden müssen.«

Tistih tirjatev torej, glede katerih so upniki zadovoljni, da ostanejo na zemljišču, ni plačati. Vrednost služnostij, vžitkov in realnih bremen, ki jih mora zdražitelj po zakonu prevzeti zaračunanjem na skupilo, se tudi odštejejo od skupila. Ker pa zakon, uprav v §-u 150. določa, katere take služnosti, vžitke in realna bremena, namreč za zastavno pravico upnikovo stoječa, mora zdražitelj na zaračun prevzeti, nanašajo se poprej navedene besede »in Gemässheit der Vorschriften dieses Gesetzes« očitvidno na ta bremena. In ker, kakor rečeno, zakon nikjer ne propisuje, da bi se morale tudi tirjatve prevzeti, onda je jasno, da se izraz »oder der Versteigerungsbedingungen« more nanašati le na »Forderungen«. Tako dobimo sklep, da mora zdražitelj prevzeti zaračunanjem na skupilo (a ne plačati) tiste tirjatve, katere v to določajo dražbeni pogoji.

Da se bode v dražbene pogoje taka določba zapisala prav pogostem, kedar bode občutnost eksekucijskega reda poznana v širših krogih, nikakor ni dvomiti. Ako ima upnik slabo prioriteto

(takozvano »tretjo«) in je po cenilni vrednosti gotovo, da samo nekoliko, recimo prav z neznatnim delom svoje tirjatve, pride do plačila, tedaj dražbenega postopanja z določitvijo bremen (»Feststellung des Lastenstandes«) ne bode smeti ustaviti. Ali upniku je do tega, da doseže plačilo cele svoje tirjatve, ali da vsaj le kaj malega izgubi. On vidi, da je na prvem mestu vključena izdatna tirjatev kakega denarnega zavoda; znano mu je, da zavod ne teži za plačilom tirjatve, ampak da ima rajši mirno hipoteko; prepričan je tudi, da bode ob dražbi mnogo več ponudnikov in da se doseže dokaj večje skupilo, ako te tirjatve ne bode treba plačati. Le tako more svojo tirjatev rešiti. Loti se torej dražbenega postopanja le pod tem pogojem in stavi v dražbene pogoje določbo, da je to tirjatev prevzeti, zaračunši jo na skupilo. Ako denarni zavod temu pogoju prigovarja (treba je namreč v takem slučaju vse upnike zaslišati), onda rajši popusti zvršilo in počaka ugodnejšega trenutka.

Vidimo torej, da je 3. točka navedenega obrazca prav sestavljena. Napačno je le to, da za besedo »Forderungen« ne pušča nič prostora, kjer bi se vpisale tirjatve, katere je zaračunanjem prevzeti. Če to točko tako pojmuje, tedaj soglaša ž njo tudi navedena 5. točka 2. odst., ki najprvo določa, da je zaračunanjem prevzeti tirjatve, o katerih upniki molče izjavijo, da jih puste na zemljišču (namreč, če v 8 dneh pred dražbo ne izjavijo, da zahtevajo plačilo, § 171, odst. 2), potem o bremenih, katera je (po zakonu) zaračunanjem prevzeti, končno pa o tirjatvah, katera je (po dražbenih pogojih) prevzeti.

Kedar v posameznem slučaju ni tirjatev, katero bi bilo po pogojih prevzeti zaračunanjem na skupilo, tedaj naj se v odstavku 3. dotični izraz »tirjatve« prečrta, da ne bo treba uvesti poizvedeb radi tega.

IV. O ustavljenji prisilne uprave.

Določba §-a 129., odst. 2. piše: »Das Executionsgericht kann die Einstellung der Zwangsverwaltung von amts wegen oder auf Antrag einstellen, . . . wenn nach den Verhältnissen die Erzielung von Erträgen, welche zur Befriedigung des betreibenden Gläubigers verwendet werden konnten, überhaupt nicht, oder doch für längere Zeit nicht zu erwarten ist.«

Na podlogi te določbe je dunajsko eksekucijsko sodišče, kateremu je z letošnjim novim letom pripadlo baje silno veliko starih sekvestracij, le-te do malega vse ustavilo. Tako stališče se nam ne zdi pravo.

Nagib navedeni določbi je ta, da se odpravi izvršilo, ki ne more doseči svojega namena, namreč pripraviti upniku zado-stilo. (Prim. nagibe k vladni predlogi.) Mislim si ta-le slučaj: Upnik ima tirjatev, vknjiženo na hiši v mestu, podvrženi hišno-najemninskemu davku. To ve, da če prosi prodaje, se mu jo ustavi, ker ne pride do plačila radi premnogih zastalih obrestij od tirjatev, ki imajo prednost pred njegovo tirjatvijo. Če pa se uvede prisilna uprava, bodo v nekaj letih plačani vsi zastanki na obrestih. Vsled tega dobil bi on boljšo prijoriteto in če bi potem prosil dražbe, dospel bi on do plačila. Ako se torej za tako tirjatev dovoli prisilno upravo in se je ne ustavi, če tudi več let upniku iz dohodkov ničesar ne pripade, potem vendar uprava ni brez uspeha. Po našem mnenju torej nikakor ni umestno, kar ustaviti prisilno upravo, če je nekaj časa za zahtevajočega upnika brezuspešna.

V. O opravi izvršil na premičnine temeljem listin, ki so napravljene v deželah ogrske krone ali na Hrvatskem in v Slavoniji.

Za izvršila temeljem listin, napravljenih v deželah ogrske krone ali pa na Hrvatskem in v Slavoniji, katera je opraviti v tuzemstvu, določa naredba just ministra z dne 13. decembra 1897, št. 285., da ostane pri sedanjem običaju: Eksekucijo dovoli ogrsko ali hrvatsko sodišče, ki radi oprave zaprosi pristojno tuzemsko izvršilno sodišče, to pa odredi opravo dovoljenega izvršila, potem pa o vseh tozadevnih vprašanjih razpravlja in odločuje po propisih eksekucijskega reda.¹⁾ Ogrska in hrvatska sodišča pa po svojih zakonih dovoljujejo eksekucijo s prodajo po poprejšnji rubežni in cenitvi. Zvršilnih sodišč nimajo, nego naprosijo, ako dovolilno sodišče ni personalna instancija dolžnikova, le-to instancijo, da opravi ta izvršilna dejanja, potem pa skupilo zopet dopslje dovolilnemu sodišču.

¹⁾ Drugače je glede listin, napravljenih v Bosni in Hercegovini. Tu mora izvršilo dovoliti tudeželni, po §-u 82. eks. reda pristojni sodni dvor.

Kako je torej razmerje, ako ogrsko ali hrvatsko sodišče dovoli dražbo po poprejšni rubežni in cenitvi in naprosi za opravo tudeželno sodišče, ter da naj se mu izroči skupilo? Po našem mnenji tudeželno sodišče odredi opravo dovoljene rubežni in prodaje, skupila pa potem ne dopošlje dovolilnemu inozemskemu sodišču, nego je samo razdeli. Napominana min. naredba, kakor rečeno pravi, da je dovoljeno, zvršilo opraviti po propisih eksek. reda. In ker je dovoljena tudi dražba, mora jo opraviti. Skupila pa ne odpošlje, zato ne, ker je vse zvršilo presoati po propisih našega zakona, le-ta pa razdelitev skupila prepušča jedino le zvršilnemu sodišču.

Kako pa je naopak, ako treba na podlogi listin, recimo razsodb, katere je izdalo tudeželno sodišče, a jih je zvršiti na Ogrskem, odnosno na Hrvatskem? Prav zato, ker ta tuja sodišča dovoljuje tudi prodaje in instituta zvršilnih sodišč ne poznajo, dovolilo bode tudeželno pravdno sodišče tudi prodajo in za opravo zaprosilo pristojno ogrsko ali hrvatsko sodišče. Propisi eksekucijskega reda o izvršilnih sodiščih veljajo le za tuzemstvo, torej je v dovolitev prodaje le tedaj pristojno drugo sodišče kakor pravdno, ako je opraviti jo v tuzemstvu. Če bi dovolitev prodaje prepuščali ogrskemu ali hrvatskemu sodišču, tedaj bi upnik nikdar ne došel do plačila, ker bi se ona sodišča ne smatrala pristojna v tako dovolitev.

Iv. Kavčnik.

Kedaj je menični plačilni nalog zvršljiv?

Po §-u 300. obč. sod. r. je bilo za plačilo, katero se je v razsodbi naložilo stranki, določiti 14-dnevni rok. Zakon z dne 27. aprila 1873, št. 66. drž. zak. je določal v §-u 75. 8-dnevni rok za plačilo prisojene tirjatve. Cesarska naredba z dne 25. maja 1855, št. 95. drž. zak. določala je 14-dnevni rok za plačilna povelja v mandatnem postopanju, naredba justičnega ministerstva z dne 25. januvarija 1850, št. 52. drž. zak. za menične plačilne naloge 3-dnevni rok in patent z dne 9. aprila 1782, št. 41. zb. pr. zak. za trgovinske stvari 3-dnevni plačilni rok. Vsi

ti plačilni rokovi šteli so se po smislu dvornega dekreta z dne 20. junija 1782, št. 35. zb. pr. zak. od dneva, ko se je zavezancu vročila razsodba, ali v malotnem postopanju včasih tudi od dneva, ko se je razsodba ustno razglasila. Izjema je veljala samo za trgovinske stvari. Tu se je tridnevni plačilni rok štel še le od časa, ko je razsodba postala pravomočna, oziroma ko je potekel 8-dnevni rok za apelacijo ali revizijo. Tudi to izjemo je uvedla samo praksa, ker bi sicer bilo tirjatve iz razsodb v trgovinskih stvareh plačati poprej, nego li je razsodba stopila v pravno moč, a to bi bil pravniški nesmisel.

V novem civ. pr. r. (zak. z dne 1. avgusta 1895, št. 113 drž. zak.) pa § 409. ukazuje za vse pravnomočne stvari enakomerno, da je plačilni rok v razsodbi določiti na štirinajst dni, ako v tem zakonu ni posebe drugače določeno. Ta 14-dnevni rok velja torej tudi za malotne, trgovinske in menične stvari. Dalje pa določa § 409. civ. pr. r. v zadnjem odstavku izrecno, da začnjenja ta 14-dnevni rok z dnevom, ko je stopila naredba v moč.

Po §-u 557. civ. pr. r. se v meničnem plačilnem nalogu. tožencu zapove, da plača v neodložljivem roku treh dni. Civilnopravdni red pa nikjer nima izrecnega določila, kedaj začne teči tridnevni plačilni rok za menične plačilne naloge. Nehote se torej vsiljuje sklep, da velja splošno določilo §-a 409. civ. pr. r. tudi za plačilne naloge v meničnih sporih, da začne tudi tukaj plačilni rok šele teči, ko postane plačilni nalog že pravomočen. Ako torej toženec ne vloži pravočasno prigovora, moral bi potem plačati v 6 dneh od dneva, ko se mu je vročil plačilni nalog. Saj imajo menični plačilni nalogi, ako stopijo v pravno moč, isto veljavo, kakor razsodbe, plačilni nalogi v meničnopravnem postopanju nadomeščajo razsodbe in rešijo končno celo postopanje, ako se toženec pravočasno ne brani. Zakonodavec je hotel v §-u 409. civ. pr. r. očitvidno odstraniti vse razlike poprejšnjih zakonov glede plačilnega roka za tirjatve, v razsodbah prisojene, ob enem pa jasno določiti, kedaj začne teči plačilni rok, kar v poprejšnjih zakonih tudi nikjer ni bilo jasno izrečeno. Ako je pa to resnica, mora tudi ta zakonodavčev namen podpirati mnenje, da velja določilo zadnjega odstavka §-a 409. civ. pr. r. tudi za plačilne naloge v meničnopravnem postopanju.

Vzlic temu pa je to mnenje napačno. Pred vsem je § 409. civ. pr. r. izvršen v prvo poglavje drugega razdelka drugega dela civilnopravnega reda, torej v poglavje, ki govori jedino le o razsodbah. Akopprav menični plačilni nalogi v marsikaterem oziru nadomeščajo končno razsodbo, vendar nikakor ni dopustno, da bi določila, ki veljajo za razsodbe, uporabljali tudi na menične plačilne naloge. Razsodbe rešujejo praviloma in imajo namen rešiti spor med obema strankama; tožencu je dati vsaj priložnost, da se brani, predno se izda razsodba. Menični plačilni nalogi pa se izdajo na jednostranski tožiteljev predlog; toženec poprej niti priložnosti nima, da bi se branil. Radi tega imajo menični plačilni nalogi le pogojno veljavo; isti ostanejo v veljavi, ako se toženec pravočasno ne brani. Ako se pa toženec upre, tedaj izgubi plačilni nalog veljavo in na njegovo mesto mora stopiti razsodba.

Določilo zadnjega odstavka §-a 409. civ. pr. r. je izjema od splošnega določila §-ov 124. in 125. civ. pr. r., ki določujeta, da začne rok teči s prvim dnevom, ko se je stranki vročila rešitev, s katero se je rok določil, torej tukaj s prvim dnevom po vročitvi plačilnega naloga. Izjeme je pa pri tolmačenju treba utešnjevati, ne pa razširjati, — torej tudi izjemnega določila v zadnjem odstavku §-a 409. civ. pr. r. ni smeti razširjati na menične plačilne naloge.

Sicer pa izhaja že iz besedila §-a 557. civ. pr. r. samega, da je tridnevni plačilni rok pri meničnih plačilnih nalogih računati od vročitve, ne pa še le od tedaj naprej, ko plačilni nalog postane pravomočen. § 557. civ. pr. r. določa namreč, da je prigovor proti meničnemu plačilnemu nalogu podati v istem času, kakor bi se sicer moralo plačati, t. j. ne samo v prav tako dolgem roku, nego v času, ki se začne in ki neha tedaj, kakor čas za plačilo. Ako ta stavek obrnemo, se isti glasi, da je tirjatev iz meničnega plačilnega naloga plačati v istem času, ki je določen za prigovor. Da pa je prigovor podati v 3 dneh po vročitvi plačilnega naloga, ne pa še le 4., 5. ali 6. dan po vročitvi, o tem pač ni dvoma. Iz tega torej tudi izhaja, da mora toženec tirjatev iz meničnega plačilnega naloga plačati v 3 dneh po vročitvi, in da sme tožitelj že 4., ne pa morda šele 7. dan po vročitvi predlagati izvršilo, ako toženec do tedaj

ni niti plačal, niti vložil prigovora. Najbolj jasno pa izhaja iz §-a 559. civ. pr. r., da je to mnenje pravilno. Določilo tega paragrafa izključuje vsak dvom o tem. § 559. civ. pr. r. piše namreč, da veljajo določila §-ov 550. do 554. civ. pr. r. primerno tudi za menično pravno postopanje, ako se je predlagalo, da izdaj sodišče plačilni nalog. § 550. civ. pr. r. določa izrecno, da se šteje 14-dnevni rok, v katerem naj toženec plača tirjatev iz plačilnega naloga v mandatnem postopanju, od sprejema plačilnega povelja. Ako bi zakon ne imel določila §-a 559. civ. pr. r., bilo bi v prvi vrsti to določilo smisloma uporabiti tudi na menične plačilne naloge, s katerimi imajo plačilni nalogi v mandatnem postopanju gotovo več sličnosti, nego li razsodbe, in že tedaj bi ne bilo moči več dvomiti, da teče tridnevni plačilni rok meničnih plačilnih nalogov od vročitve naprej.

Sicer 14-dnevni, v §-u 550. civ. pr. r. za plačilne naloge v mandatnem postopanju določeni plačilni rok ne velja za menične plačilne naloge, in § 559. civ. pr. r. pravi samo, da je določila §-a 550. civ. pr. r. le primerno, torej ne popolnem in doslovno porabiti tudi za menične plačilne naloge, vendar ni dvomiti, da je uprav določilo §-a 550. civ. pr. r., kedaj začne teči plačilni rok, uporabiti tudi za menične plačilne naloge. Zakonodavec najbrže prav iz tega razloga o začetku plačilnega roka v §-u 557. civ. pr. r. ni določil nič posebnega, ker je že itak določilo §-a 550. civ. pr. r. v zvezi z določilom §-a 559. civ. pr. r. jasno dovolj.

Zvršljiv je plačilni nalog, kedar je smeti na njega podlogi zahtevati zvršilo, in to je smeti zahtevati, kedar poteče plačilni rok, ako toženec do takrat ni plačal. Menični plačilni nalog je torej zvršljiv 4. dan potem, ko se je dostavilo tožencu, ako toženec do takrat ni vložil prigovora. V tem oziru torej novi civilnopravdni red ni predrgučil poprejšnjih zakonov.

Dr. R. Pipuš.

Slovensko navodilo „rotmanom“ (županom).

(Iz časov graščinskih gospodstev; priobčil P. pl. Radics)

V c. kr. licejalni knjižnici ljubljanski (signatura: 23657 V. 2. e. 2.) dobiti je med prostimi listi navodilo županom v slovenskem jeziku, tiskano na štirih stranéh, ne da bi bilo zaznamovano, kje in kedaj je bilo izdano ali kje tiskano; utegne pa biti iz konca prejšnjega ali začetka sedanjega stoletja.

Navodilo ima naslov: »Besieda na Rötmane«, je pisano v gorenjskem narečji ter obseza vsega vkupe 5 + 32 točk v uvodu ter šestih oddelkih.

Beseda »Rotman« ne more po vsebini tega lista značiti drugega, nego občinskega glavarja ali po starejšem označenilu župana (»Ortsrichter«). S to besedo se v listu vrstijo besede »Rotmania« in »Rotmanthia« za pojem selske občine in »Rotmanzhani« za občane. Besede »Rotman« ne najdeš v nobenem slovarji slovenskega jezika, niti v kakem starejšem (Megiser, P. Marcus i. dr.), niti v novejšem (Janežič, Wolf itd.).

Pač pa sem naletel v bavarskem slovarji Schmeller-Frommannovem (Monakovo, 1877. II. pag. 187) pri besedi »Rott (die — wie hochdeutsch Rotte)« to-le: »Im Ländchen Berchtsgaden bilden mehrere Grottschaften zusammen eine Rott. So finden wir in einigen salzburgischen Landgerichten die Ortschaften, Rieden, Viertel, Zechen in Rotten unter ihrem Rottmann eingetheilt.« To mi vsiljuje misel, da le-to navodilo izhaja od kakega nemškega patrimonijalnega gospodstva v naši deželi, znabiti iz brižinske Loke ali briksenskega Bleda, ako ni bilo veljavno za več takih gospodstev vkupe, kar pač kaže to, da je tiskano, ker sicer prejšnje čase za rabo posameznikov niso radi dali tiskati. Tu le še pripominam, da razun tega izvoda nisem na mnogih svojih preiskavah po javnih in zasebnih arhivih ter knjižnicah v deželi in zunaj nje našel nobenega drugega.

Glede besede Rotman, Rotmania itd. bi pa bilo v jezikovnem pogledu opozoriti še na to, da Miklosich v svojem

etimologiškem slovarji slovanskih jezikov (pag. 282) pri besedi rotu navaja: als. *rot* = Rotte, *Schaa* r (as. č. p. *rota*, klr. *rota*, rovtā, ung. r. *rota*, magyar. *róta*, lett. *rōta*, mhd. *rotte*, *rote*). To mnogostransko soglašanje oznamenila za pojem množica je znabiti pomagalo, da se je, kolikor dosedaj znano, v deželi le tu in tam ter sedanji čas že pozabljeno udomačil germanistični Rotman, Rotmania itd.

Tudi germanistična beseda flegija = »Pflegschaft«, ki se rabi v tem listu in ki po bavarsko-avstrijski govorici znači upravo gospodstva, kaže, da se je navodilo izdalo za nemško gospodstvo gorenjih krajev dežele; vendar je menda beseda »Pfleger« (upravitelj) bila po slovenskih deželah bolj razširjena, nego li beseda Rotman in njene odcepljenke, ker Megiser v svojem »*Dictionarium quator linguarum* (2. izdaja v Celovci 1744) navaja nemškega Pfleger = im »*Windischen*« Flögar.

Vsebina tega, zlasti za pravno in kulturno zgodovino zanimivega tiskopisa je po izvirniku do črke nastopna:

Besieda. Na Rotmane

Pred vŕem je potreba védeti, da mure vfaki Rotman fledijozhe

imeti:

LASTNOSTI

Pervo. Da pofhtuje ino boga, kar vŕkashejo prédpostavleni.

Drugo. Da je triesen, ino prav pridnega sadershanja.

Tretjo. Da je na vŕe kraje saftopen, kar ga sadéne.

Šhterto. Da sovrashi vŕo prazno ino babjo véro.

Peto. Da je svieŕt v' flushbi, da je ojštre pravizhnoŕti, ino da je vuzhen na rajtinshe.

Pa pofebne dovshnoŕti Rotmanove fo te:

I. Da vŕfej nevarnoŕti vbrani.

II. Da gleda, kar je ludem na sdravje.

III. Da lenuham ino potepuham ŕtrah diela.

IV. Da je v' shovnirfkih¹⁾ rézhéh Gofpòdi na pomózh.

V. Da preporozhi, kar je ludem per biŕhnuvanju na dobre

VI. Da vkase previfhne daje na snanje.

¹⁾ shovnir = Soldat (P. Marcus WB.)

I. Da vŕej nevarnoŕti vbrani.

Kar to sadéne, ima Rotman te poŕebne dovŕhnoŕti:

1.) Vŕakega ptujza, ki ga v' ŕvojej Rotmaniji vgleda, naj vpraŕha po potnemu liŕtu ali poŕu, al pa po ktiremu priŕhuvavnemu piŕmu, potem tudi po ŕtanu, po njegovemu opravilu, s' zhiem ŕi kaj perdiela, ino kar je takih rezhi vezh, ino sraven da ga tudi flegiji na ŕnanje da.

2.) Mure vŕe take, ktirem nie prav vupati, ino ktiri nimajo nobenega priŕhovavnega piŕma per febe, bres ŕamude varvajozh jih v' flegijo poŕlati, ino tudi povédeti tam, ŕa zhef déli je potreba bilo jih vjeti.

3.) Mure poŕebno v nedélah, ino na nadiele po tabernah ino po krajeh, kir ŕe raja, ŕvéŕto patrolirovat hoditi, ino kar hudobnega najde, hitro per flegiji oglafiti.

4.) Mure vŕem kroŕhnarjam ino kramarzhm, kader v' nedélah ino prasnikaŕ na prodaj imajo, kmalo prepovédati kupzhuvanje, ino jih per goŕpódi po jimeni dati na ŕnanje.

5.) Mure o 'ŕvojej Rotmaniji ludi vezhbarti opomeniti, da ne ŕidajo noben nov ŕid, tudi noben ŕtar ne poderejo prej, da od ŕvoje Goŕpoŕhine perpuŕhenje dobijo.

6.) Mure narmanj vŕaki mieŕez enbart vŕe hiŕhe ŕvoje Rotmanije pregledovati, al ŕo dimnjaki, ognjiŕha, pezh, drevarnize bres vŕe nevarnoŕti ŕavolo ognja. Tudi mure jaderno poŕvariti ino prepovédeti, kader vidi v' ŕhtalah, ŕklednjah, ŕenizah i. t. d. tobak kaditi, deŕke ino ŕhpanovze ŕhgati, ino vŕi, kar jih to diela, ŕe naj viŕhim dajo na ŕnanje.

7.) Najde ŕe kak ŕaduŕhen, vtoplen, obieŕhen, ŕmersnjen, al ŕizer kak na pov al zev mertev zhlovek, ŕe mure na njiem jaderno vŕe ŕkufiti, kar mu more biti na pomózh. Tréba je pa tudi, hitro poŕlati po ranezelivza ali padarja, ino kar je ŕgodílo ŕe, Goŕpódi dati na ŕnanje.

8.) Moŕti ino poti murijo biti neprenéhama dobri ino terdni; kader kolzhkaj menka na njih, ŕe murc bersh poravnati, ino tudi ŕe mure Rotmanŕhina v' vŕako léto v' vigredi ali ŕbivasha pred orjo k' porovnanju vŕeh tiŕtih potov perganjati, ktiri peljajo ŕkos' Rotmanijo. Tudi je ŕkerb vŕeti ŕi, da ŕpravijo ŕe vŕe leŕe prezh, kir ŕo vŕem voŕijozhim - ŕe nadleŕhne, sraven pa tudi nevarne.

9.) Vfaki prelom obstojezhñh sapovedi, vfaka hudodobijà, ktira je storila fe, ino ludem na vuzhete prifhla, ino vfe, kar ozhitno ludem fhkoduje, mure fe Gospódi povédati al taj pifmenfko al pa v' prizho.

II. Da gleda, kar je ludem na sdravje.

1.) Vfaka boliesen per ljudjeh ino per shivini, ktira fe sdi biti naliesna, fe mure bres vfe samude Gospofhini dati na snanje, fizer bo sa Rotmana huda.

2.) Je svésto fkerbéti, da nobena merha, ali fizer kaj nezhed-nega ne verfhe fe v' studenze ino potoke, al pa da bi merhina nepogrebena oftala: Vfaki, ki takega kaj stori, fe mure po jimeni dati h' gospódi.

3.) Pozerknjena shivina fe mure vfakobart narblishnjemu ranezelivzu dati na snanje, da pregleda, kakfhna je bolesen. Bres tega paderfkega pregledovanja fe ne fmie nobena sagrebfti, al nozhe ktiri fhtrafan biti. Tako fe mure tudi vfaka bölesen per ludeh ino per shivini, kader fe huda ino naliesna perkashe, jaderno dati flegiji na snanje. Pofebno mure vanzhati na ofepnize kader fe zhe perkashejo. Ino al fe najdejo, mure fkerbéti, da svie to Gospóda, ino da se more hitro na pomozh priti, ino vbraniti, da fe ne rasproftro.

4.) Takim, ki niefo vuzheni na zelenje, ki nofijo olje ino arznije po hifhah, lashnivim ino golufnim arzatam ino nevuzhenim babizam mure prepovédati zelenje, nofhenje ino babuvanje; tudi mure podvuzhiti ludi, da ne kupujejo take arznije, ktire vezh fhkodujejo, kaker bi bovnikam bile na dóbre; ampak naj jih opomení, da oftanejo per svojeh ozhitnih ino vuzhenih osdravnikah ino babizah, ino le per teh naj jifhejo pomózhi. Taki golufni ludi fe murijo jaderno per gospódi dati na snanje.

5.) Vfi nepotrebni pefi, ino ktiri fo bres Gospóda, fe naj fpravijo prozh, potrebnih pa bo tréba otvesti al opertiti; ino tudi fe prav svésto fkerbeti, da fe ftekli pfi prav hitro ofmertijo.

III. Da lenuham ino potepuham ftrah diela.

V' tej rezhi fe je na to poánati

1.) Mure vbraniti, da flushbeni ludi pofebno mlade kerfhenze ne prebivajo v' tabernah ino pajfhtibah ko offrave ali gostje brez vfe fhlushbe, kir fhós to perloshnost k' vfemu hudemu dajajo.

2.) Vfaki pófuó,¹⁾ ki je vfhev, fe mure flegiji bersh dati na snanje, ino vfako prepergodnje namarnuvanje, vfako predrago saaranje ali salikafvanje,²⁾ kaker tudi stopljenje is flushbe pred zhafam, je med prepoviedane rezhi safhtéti ino nikoli perpuftiti.

3.) Vfa prepoviedana jigra (fhpil), ino gózi se ne fmiejo zhres edennajsto po nozhi v' tabernah perpuftiti. Svunaj da bi savolo gozov ino raja kako pifmenfko perpuftenje od Góspofhine sadobilo fe bilo. Po edennajstih fe murijo fpraviti vfi pivzi 's taberne.

4.) Berazhenje v' Rotmaniji nikoli nie perpuftiti. Kar fe najde berazhov, fe murijo pobrati ino na griht poslati. Svunaj tiſti, ki fo

5.) Pravi fíromaki ino réveshi, ino fo al toj v' tem grihtnim opietju shie fedezhi bili, al pa defet liet smiram ino na obenim kraju tako dovgo kaker v' tem prebivali; fo pa vbogi le domazhi, tedaj fe dajo flegiji na snanje, da se more sa nje ſkerbétí.

6.) Mure Rotman tiſte ſtarejſhe, ktiri (ne) nehajo ſvoje otroke potiepati fe, ino jih v' fhólo jiti ne perganjajo, prav ojſtro fvariti, ino zhe to fvarjenje ne pomaga nizh, mure jih dati flegiji na snanje. Da jo prav poviem, mure Rotman sa vfe, kar fholo sadene, prav fkerben biti, kir fe fkos fholo otrozi potieplenja ino poſtopanja odvadijo, ino prav pridni kralevzhani³⁾ perhajajo.

IV. Da je v' shovnirfkih rezheh Góspódi na pomozh.

1.) Osnanuvano ſhitno dajanje sa shovnirfhino fe mure pobierati po grihtnemu rasdelenju, kar pazh na vfakega pride. Kader je vfe vkupej, fe ſavosi na ſasnamenuvani kraj.

2.) Pridejo shovnirji na kvartir, mure tiſti komandant, ki s' shovnirjami gre, pifmo, kamer njih marfh kaſhe, ali pa kvartirfko bolleto Rotmanu perkaſati, bres pifma ino bres bollete fe ne fmie noben kvartir dati. Ravno tako mure tudi

3.) Škerbétí, da pridejo bres ſamude na forfhpan vfi, ktirim fe ſapovie, ino da komisarji per forfhpanu plazhajo voſnino zhiſto vfem, kar jih pride shovnirje voſit.

4.) Namieri fe zhe per vkvartiranju al pa per forfhpanu kak prepír, fe naj hitro flegiji da na snanje.

¹⁾ posel = Dienstbothe.

²⁾ likof = Leihkauftrinken.

³⁾ königliche Unterthanen.

5.) Dievajo se fhovnirji na kvartir, tedaj Rotman ne gleda, per komu je vezh al manj proftora, ampak le vezh na to, ktiri Gospodar je kuof po fvojemu samoshenju vezh al manj shovnirjov pod ftrého vseti. Kader pa hodi forfhpan sapoviedovat, je potriéba, da sapovieda po redi, da bodo hodili zhriedama, ino da se nifhir ne bo moguv pertoshiti.

V. Da perporozhi, kar je ludem per hifhuvanju na dobre.

1.) Mure vsem Rotmanzhanom vfelej na shivo povédeti, kako bo dobro sa nje, da rode pashe ino vrese med febo rasdelo, ino fposnavlat sazhno, da ima futranje v' fhtali vezh teka sa nje: slafti mure Rotman ta prvi biti, ktiri tako ravna.

2.) Vfaka fhkoda, ki se v' gori, v' dobravi, ali v' liefu sgodi, se naj-z. k. forfhtnarju al pa flegiji bres samude da na snanje.

3.) Vfa mertva plotnina nie perpuftiti, sa to se murijo vfi Rotmanzhaní perganjati, da fvoje polje s' shivimi plotami sagrađó.

4.) Najdejo se kirbodi mlake, mozhile, ino blate, ktire niso le famo sdravju fhkodlive, ampak da ludem tudi manj polja dajo, pa mure Rotman jim na prizho povédeti, koliko dobizhka jim bo perraflo, kader bojo te mlake, mozhile ino blate odtozhili ino pofuhili.

VI. Da vfake previfhne daja na snanje.

1.) Mure vse vkase ino fapovedi, kar fo jih prédpostavleni osnanili, prizho vseh sbranih Rotmanzhanov, al pa, kader ni mogozhe, vse ludi vkup fpraviti, faj blishnjem fofedam saftopno dati na snanje.

2.) Kader pride Kurendovez s' kurendami ino patentmi, bodi shie po nozhi ali podni, da jih jaderno del pofhle; ino da se to prav ino svefto sgodi, ftojí Rotman Gospofhini na odgovor.

3.) Vfaki Rotman, kader ima inde kaj opraviti, da delej od dóma oftane ino al mu od Gospode nie kak pomozhnik dan, mure fkerbétí, da dobí kakega moshaka, ktiri tazhaf méfto njega rotmanfke opravile pridno ofkerbí, pa tudi sa tega namieftnika bode fvojej Gospòdi na odgovor ftav.

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) Vsoto, ki jo je izročila ml. zaročenka svojemu zaročencu, bodi tudi „cum animo donandi“, sme jo ona od njega nazaj tirjati, kedar ni dokazano, da se je razdrla zakonska zveza po njeni krivdi (§ 1247. obč. drž. zak.).

Tožbo ml. tožiteljice E. Fr. D., zastopane Fr. J. D., njenim očetom in zakonitim zastopnikom, od 3. junija 1896. leta št. 1990, naperjeno zoper J. J. C. na plačilo 100 gld. s pr., odbilo je okrajno sodišče Sežansko z razsodbo od 17. oktobra 1897. leta št. 3451 in obsodilo tožiteljico v povračilo pravnih troškov iz teh-le razlogov:

Ml. tožiteljici se je bilo poročiti z denašnjim tožencem, ter je bilo že skleneno dotično notarsko ženitno pismo. Ker se je pa ta zaroka razbila, zahteva denašnja še ml. tožiteljica nazaj onih 100 gld., ki jih je bila dala tožencu, svojemu tedajnemu zaročencu, nekaj časa pred omenjenim pismom. Vse to je priznано.

Tožiteljica priznava pa tudi izrecno, da ni bila opravičena razpolagati po svoji volji z omenjenim denarjem, in vrhu tega ne mara niti navesti, na kak način da je prišla do tega denarja, in niti ne trdi, da si ga je pridobila s svojo pridnostjo, ali da bi jej bil izročen v uporabo. Ona ni bila torej opravičena, niti darovati ta znesek svojemu zaročencu niti dati mu ga na doto; njej nedostaje torej tudi odnosna aktivna legitimacija, ker ni dokazala, da je njen predmet, o katerem se suče navzočna pravda. Tožbo je bilo torej odbiti že iz tega razloga, tudi ne glede na to, da, ako bi tudi bilo moči smatrati tožiteljico opravičeno, da razpolaga o spornem denarji, ne bi navzlic temu smela zahtevati, da se jej vrne omenjeni denar. Tožiteljica pripoznava namreč izrecno, da ni omenila ničesar svojemu zaročencu, ko mu je izročila navedeni znesek, ter da je pozneje, ko se je pisalo napominano ženitno pismo, uslišala toženčevo prošnjo, naj ne opozori svojega očeta na omenjenih 100 gld. in naj jih zamolči. S tem bi mu bila ona darovala izročeno vsoto, a povrnitve ne bi mogla zahtevati, ker ni dokazala, da se je zaroka razbila brez njene krivde (§ 1247. obč. drž. zak.).

Da, ona priznava celo v izjavi od 30. marcija 1897. leta izrecno, da jej ni bilo mari, da bi se sklenila nameravana poroka, ker je njena mati tožencu očitala, da se čujejo o njem slabi glasovi, kar pa ni v pravdi utrjeno.

Izrek o pravnih troških opira se na § 24. zak. od 16. maja 1874, št. 69. drž. zak.

Višje dež. sodišče v Trstu, premenivši pa z razsodbo od 23. decembra 1897. leta, št. 5135 razsodbo prvega sodnika, obsodilo je toženca v plačilo vtoženih 100 gld. in v povračilo pravnih stroškov, narastlih v prvi in drugi sodni instanci, iz teh-le razlogov:

Pred izročitvijo vtoženega zneska nahajala se je tožiteljica v posesti istega. Ker se pa niti trdilo ni, da bi bila prišla ona v posest vtoženih 100 gld. kakim načinom, navedenim v §-u 371. obč. drž. zak. in ker ima posestnik po določbi §-a 323. obč. drž. zak. zase pravno domnevo veljavnega pravnega naslova, tedaj je predmnevati, da je vprašavni znesek bil njena last, in ker je bil njen, ne more se jej odrekati pravica do tožbe. Dasi je pa ta znesek pripadal tožiteljici v last, ni imela ona po določbi §-a 244. obč. drž. zak. pravice razpolagati ž njim po svoje, ker je še maloletna in nesposobna za opravljanje svojih stvari, in ker se niti trdilo ni, a kamo li dokazalo, da si je pridobila ona to vsoto kakim načinom, navedenim v §-ih 246., 247. obč. drž. zak.

Tožiteljica ni bila torej opravičena, izročiti tožencu vtoženega zneska ni z naslova dote, ni z naslova daritve, in že radi tega moral bi toženec dati jej nazaj le-to vsoto. Toženec je pa izrecno priznal, da se je izrazil proti tožiteljici, ko se je delalo ženitno pismo pred c. kr. beležnikom v Sežani, naj se omenjeni znesek ne vsprejmi v isto pismo, češ, da tega ni treba. V tem toženčevem izraženi tiči vsekakor ne posnemanja vreden njegov namen, da se je hotel z omenjeno opustitvijo obogateti za 100 gld. bodisi na škodo svoje zaročenke, bodisi na škodo bodočega svojega tasta. Pred takim, hvale nedostojnim postopanjem toženčevim ni se čuditi, da ni užival on za svojega snubjenja najboljšega glasu v svojem zavičaji in da je radi tega predložila tožiteljica, ne bi li se odložila nameravana zakonska zveza. V le-tem tožiteljčinem predlogu ni moči smatrati nobene njene krivde, da ni prišlo do nameravane zakonske zveze. Tudi ni navedel toženec nobene take

okolnosti, po kateri bi se mogla napertiti tožiteljici v tem oziru kaka krivda. Tožiteljica ne bi bila gotovo izročila tožencu tožene zneska, ako bi bila ona sploh slutiti mogla, da ga jej on zataji ob slovesni priliki, kedar se je delalo namreč ženitno pismo. Glede na to je domnevati, da je dala tožiteljica tožencu vprašavnih 100 gld. le s pomote in z ozirom na določbo §-ov 45., 1247., 1431. obč. drž. zak. ne more se jej odrekati pravice, da zahteva to nazaj od toženca, kar ni smela mu dati.

Operši se na razloge višjesodne razsodbe, ker ni navedel toženec nobene take okolnosti, po kateri bi se soditi smelo, da se je razdrla nameravana zakonska zveza po krivdi tožiteljice in ker bi bila torej opravičena zahtevati od toženca nazaj vprašavnih 100 gld. tudi, ako bi mu jih darovala bila, potrdilo je najvišje sodišče z odločbo od 29. marcija 1898. leta, št. 4309 razsodbo višjega deželnega sodišča primorskega.

T.

b) Upnik, ki vzprejme obrestne obroke brez pridržka, se s tem molče odreče pravici, da sme vsled zamude zapadlo glavnico brez odpovedi nazaj zahtevati.

Okrajno sodišče v M. je z razsodbo z dne 14. marcija 1897, št. 3777 v pravdi tožečega vkupnega sirotinskega urada v M. po postavljenem kuratorji dru. I. M. proti toženima zakonskima I. in I. K. v V. radi 1000 gld. s prip. na tožbo de praes. 29. marcija 1896, št. 8549 na podlogi obema strankama pri naroku dne 11. februarja 1897 inrotulovanih spisov spoznalo za pravo: Toženca I. in I. K. sta dolžna, nerazdelno plačati vkupnemu sirotinskemu uradu v M. posojilni, na podlogi dolžnega pisma ddto. M. dne 16. februarja 1875 na hiši št. 31, vl. št. 25 v V. zastavnopravno zavarovani znesek 1000 gld. av. velj. itd.

Razlogi:

Neizpodbijana je navedba tožiteljev, da sta postala zakonska H. in F. L. kot lastnika hiše št. 31, vl. št. 25 v V. vkupnemu sirotinskemu uradu v M. dolžna posojilni znesek po 1000 gld., kateri se je zastavnopravno zavaroval na njunem posestvu, da je to posestvo prešlo s kupno pogodbo z dne 7. marcija 1887 v knjižno

last toženčev in da je omenjeni posojilni znesek še nepoplačan. Tožbena zahteva, kateri je predmet poplačilo tega posojilnega zneska, opira se na zapadlost, ki je nastopila vsled nēpravočasnega plačila obrestij. Toženca priznavata, da sta v istini zaostala s plačilom obrestij, in da sta plačala obresti za prvo poluletje 1896, dospele dne 1. januarija 1896, še le 19. marcija 1896, torej kratko pred tožbo, dne 29. marcija 1896 vloženo, in smatrata to, ker je upnik isti obrestni obrok vzprejel brez pridržka, da se je po smislu §-a 863. obč. drž. zak. molče odrekel pravici, na podlagi dolžnega pisma mu pristojēci, da namreč sme vsled zamude zapadlo glavnico iztirjati brez daljnje odpovedi. Tožitelj priznava plačilo obrestij dne 19. marcija 1896, kakor tudi poplačilo obrestij, za drugo poluletje 1896 »lite pendente« zapadlih, in je skrčil v tem smislu tudi svojo tožbeno zahtevo. Kar zadene nazor toženčev, da je brezpomisleni vzprejem zapoznelega plačila obrestij molčēče izpregledanje zapadlosti, ta nazor ni pravno vtemeljen. Brez dvojbe sta bila dolžnika po krivni zamudljivosti v izpolnovanji njune zaveze »in mora«, ker bi bila morala obresti, dne 1. januarija 1896 zapadle, po pogodbi plačati v 8 dneh, česar pa nista bila storila; vsled tē krivne zamudljivosti ne nastane samo zakonita, v §-u 1333. obč. drž. zak. vtemeljena dolžnost, plačati zamudne obresti, temveč po jasnem besedilu dolžnega pisma tudi zapade posojilni znesek sam. Zadevni odstavek dolžnega pisma se glasi namreč: »Dokler se ne odpove glavnica, zavezana sva »in solidum«, dne 1. januarija in dne 1. julija vsakega leta plačevati naprej poluletne šestodstotne obresti in, če bi zamuda prekoračila osem dni, plačati ob enem šestodstotne zamudne obresti od zaostalega obrestnega zneska za čas od dneva, ko znesek zapade, in sicer oboje tako gotovo kakor bi sicer smel sirotinski urad glavnico ali morebitni ostanek iste z vsemi stranskimi obveznostmi brez odpovedi takoj iztirjati na najine stroške.« Po teh pogodbenih določilih je dne 9. januarija 1896 glavnica zapadla in je smatrati to zapadlost za pogojeno posledico zamude, (§ 1334. obč. drž. zak.), ki se ni odstranila niti z izrecnim, niti z molčēčim odrecilom; zakaj to, da se je brez pridržka vzprejelo plačilo obrestij, ni molčēče odrecilo po §-u 863. obč. drž. zak., ker je temu pogoj opravičenost do odpovedne izjave in bi davčni urad sploh ne bil opravičen, da poda odpovedno izjavo, nego je brezpogojno vezan, da brez pridržka

vzprejme plačila. Isti ni mogel, niti smel zavrniti ponujenega plačila obrestij, ker je, dejali bi, le vplačevalni urad in sme takšno pravnoobvezno dejanje, namreč izjavo, da se odreče posledicam nastopivše zamude, storiti samo sirotinski urad — sodišče — a ne davčni urad, ki je le blagajnica. Po smislu §-a 1. ces. naredbe z dne 9. novembra 1858, št. 205 drž. zak. je dolžan davčni urad le prevzemati, hraniti in obračunjevati imovino, spadajočo v sirotinsko blagajnico, in je po §-u 2. naredbe z dne 24. junija 1859, št. 123 drž. zak. davčnemu uradu skrbeti le za blagajniško poslovanje z skupno sirotinsko imovino. In ker davčni uradi po smislu razglasa pravosodnega ministerstva z dne 14. majnika 1860, št. 4078 niso opravičeni, spremeniti zapadlostnih rokov pri plačevanju obrestij, smejo tem manj izpregledati, bodisi izrecno bodisi molče, pravne posledice, ki so v zvezi z zanemarjenjem zapadlostnih rokov. Toženca pobijata nadalje nerazdelnost njune obveznosti in plačilne dolžnosti; toda tudi to po krivici; zakaj v dolžnem pismu je nerazdelna obveznost prvih dolžnikov in njih pravnih naslednikov v lasti onega posestva vravnana in je prešla ta nerazdelna obveznost glede tirjatve, ki je zemljeknjižno zavarovana na podlogi omenjenega dolžnega pisma, tudi na toženca kot tačasna lastnika posestva in pravna naslednika v posesti istega. S tem je očitvidno ustanovljena korrealnost po §-u 891. obč. drž. zak. Prigovori tožencev so potemtakem neopravičeni in je bilo po navedenem ugoditi tožbeni zahtevi v celem obsegu.

Na apelacijo tožencev je moravsko-šlesko višje deželno sodišče z odločbo z dne 28. junija 1897, št. 5373 prenaradilo prvosodno razsodbo in povse zavrnilo tožbeno zahtevo iz naslednjih razlogov:

Apelacijska pritožba tožencev je opravičena in je moralo priti do prenaradbe prvosodne razsodbe v smislu nadsodnje naredbe. Zakaj, če tudi ni dvomiti, da bi bil skupni sirotinski urad okrajnega sodišča v M. po vsebini dolžnega pisma z dne 16. februarja 1875 glede na to, da sta hipotekarna dolžnika zakonska I. in I. K. zamudila plačilo poluletnih, dne 1. januarja 1896 od glavnice 1000 gld. zapadlih obrestij, opravičen že dne 9. januarja 1896 iztirjati takoj glavnico z vsemi pripadki brez odpovedi in četudi je bil omenjeni sirotinski urad še 18. marcija 1896 opravičen to svojo pravico vporabiti, izgubil je pa to pravico, ko je

dne 19. marcija 1896 vzprejel plačilo od dolžnikov za čas od dne 1. januarija 1896 do dne 30. junija 1896 plačanih obrestij z zamudnimi obrestmi vred. Radi tega je tožba sirotinskega urada de pr. 29. marcija 1896, št. 8549 na plačilo posojila 1000 gld. popolnoma nevtemeljena. Zakaj pri obrestovanih posojilih (§ 984. obč. drž. zak.) se s pogojenimi obrestmi odplačuje poljubno, dolžniku dovoljeno razpolaganje s posojenimi potrošljivimi stvarmi (§ 983. obč. drž. zak.). Če se vzprejme to odplačilo za določen čas, potem dolžniku ni moči odvzeti prostega razpolaganja s posojilom za določen čas, niti od njega iztirjati posojene glavnice. V le-tem slučaju ovira torej vzprejem obrestij, katere sta toženca 19. marcija 1896 plačala za čas od 1. januarija 1896 do 30. junija 1896, iztirjanje glavnice, posebno, ker vzprejem zaostalih, do dne 30. junija 1896 tekočih obrestij pomenja, da se je očitvidno odreklo dosedaj, t. j. do plačilnega dne (19. marcija 1896), neizvrševani pravici, tirjati nazaj glavnico (§ 863. obč. drž. zak.). Da je sirotinski urad istega mnjenja, je razvidno iz tega, ker je sprejel dne 1. julija 1896 brez pomisleka nadaljno plačilo obrestij za čas od dne 1. julija do dne 31. decembra 1896. Da je pa c. kr. glavni davčni urad kot vkupni sirotinski urad v M. opravičen vzprejemati obresti in tudi zaostale obresti od aktivnih glavníc vkupne sirotinske blagajnice, razvidno je iz §-a 1. ces. naredbe z dne 9. novembra 1858, št. 123 drž. zak., §-a 2. ministerijalne naredbe z dne 24. junija 1859, št. 123 drž. zak. in §-ov 30., 37. navodila, razglašene ga z nazadnje navedeno ministerijalno naredbo — o upravi vkupne sirotinske imovine, naposled iz §-a 1029. obč. drž. zak. Je li imenovani sirotinski urad obvestil varstveno in skrbstveno oblastvo, t. j. c. kr. okrajno sodišče v M., sploh in osobito pravočasno o plačilu obrestij, stvar je notranjega poslovanja, katero ne more uplivati na pravico, nastavšo tožencema iz njunega plačila. Vrhu tega sta bila toženca, zgol hipotekarna dolžnika, obvezana plačati le pod eksekucijo na zastavljeno posestvo, nikakor pa ne neomejeno kakor osebni dolžnik. Iz teh razlogov je bilo apelaciji toženčev ugoditi.

Na revizijo tožitelja je najvišje sodišče z odločbo z dne 27. oktobra 1897, št. 12436 potrdilo višjesodno razsodbo iz istih njenih razlogov, kateri se popolnem vjemajo s stvarnim in pravnim položajem in katerih niso nikakor opovrgle navedbe revizije.

Kazensko pravo.

Izpovedi, katero je podala priča v civilnosodnem postopanju glede kazenske stvari, ni smeti prečitati na glavni razpravi, ako se pravnoveljavno upotrebi dobrota §-a 152. kaz. pr. r., četudi je bilo čitanje že v obtožnici predlagano in ta predlog do razprave ni bil izpodbijan.

(Odločba c. kr. kasacijskega sodišča z dne 13. aprila 1897, št. 4298.)

Janeza V. je okrožno kot porotno sodišče v Ljubnem z razsodbo z dne 25. februarija 1897, št. 943 spoznalo krivim hudodelstva goljufije v smislu §-a 199. a) in f), in pregreška krivne kride po smislu §-a 486. kaz. zak. V ničnostni pritožbi se pritožuje, sklicevaje se na št. 5. §-a 344. kaz. pr. r., da se je vzlic njegovemu prigovoru prečitala izpoved, katera se je bila zapisala v civilnosodnem postopanju pri zaslišanji njegove tašče Marije P. kot priče. Kasacijsko sodišče je takoj ugodilo pritožbi z ozirom na § 5. kazenskopravdne novele.

Razlogi:

Vsled obtožnice je bila Marija P. pozvana k glavni razpravi kot priča. Akoravno v uvodni preiskavi ni vporabila pravne dobrote §-a 152. dost. 1. kaz. pr. r. in je izpovedala obtežujoče proti svojemu zetu, je naznanila, da se sedaj odreka pričevanju. Radi tega je državno pravdnništvo privolilo v preklíc povabila te priče in se tako odpovedalo vporabi njene izpovedi v kazenski pravdi; to vporabo bi itak ovirali §-i 152. *ad* 1, 248. in 252. *ad* 3 kaz. pr. r., če bi se Marija P. tudi na glavni razpravi odrekla pričevanju. Ker pa je porotno sodišče isto pričevanje po ovinkih, namreč s prečitanjem izpovedi Marije P., zapisane v civilnosodnem postopanju in v bistvu soglašujoče z njenimi navedbami v kazenskem postopanju, dalo porotnikom na znanje in jo s tem proti Janezu V. direktno kot dokazilo vporabilo, prekršilo je tako za glavno razpravo merodavni princip ustnosti postopanja in preje navedena določila zakona. Princip ustnosti zahteva, da se osebe, kojih opazke naj dokažejo kako dejstvo, zaslišijo »coram iudice«. Izpoved naj neposredno deluje na razsojajočega sodnika; ponuditi mu je priliko, da more kakovost izpovedi v vseh pogledih prevdariti, z vprašanji nadzirati nje resničnost in zanesljivost in na ta način s pričo neposredno občevati. Tega pa prečitana izpoved priče ne nadomesti

zadostno. Le tedaj je dovoljeno tako dokazilo, kedar se principu ustnosti stavijo nepremagljive zapreke, ali pa, kedar smatrata tožitelj in toženec sporazumno, da prečitanje zadošča. Kaj naj velja kot zapreka neposrednega zaslišanja priče na glavni razpravi, to naštetu je v §-u 252. kaz. pr. r. taksativno; le-ta dopušča v odstavku 3 prečitanje izpovedi kake priče, katera se ni morda iz kakega, v odstavku 1. navedenega važnega razloga privedla na sodišče, le tedaj, ako je odrekla izpoved, ne da bi bila v to vpravičena. To pa ni tako v le-tem slučaju. Marija P., katero bi se bilo pač lahko privedlo na sodišče, bila je po §-u 152. dost. 1 kaz. pr. r. opravičena odreči izpoved. Ako je upotrebila to pravico, potem se pač ni več dala vporabiti njena izpoved v kazenskem postopanju direktno kot dokazilo. Pač bi bilo sodišče lahko zaslišalo o izpovedi Marije P. pred civilnim sodnikom dra. Friderika G. kot pričo, ki se je informoval le s pregledom dotičnih civilnopravnih spisov; nikakor pa ni smelo vzpričo protesta toženčevega dopustiti prečitanje sodne izpovedi Marije P. in s tem ji vsiliti dokazno moč take izpovedi, ki se je podala neposredno pred kazenskim sodnikom, posebno ker določbe §-a 152. kaz. pr. r. ni moči v civilnosodnem postopanju vporabiti in razpravna maksima nikakor ne jamči v isti meri za popolno preudarjanje dokazov, kakor je to v kazenskem postopanju. Gotovo ni pa uvrstiti izpovedij prič med one v zadnjem odstavku §-a 252. kaz. pr. r. naštete listine in spise, ki se morajo prečitati na glavni razpravi; isti odstavek razpravlja le o dokazilih, ki ne spadajo v dokazovanje po pričah in po mnenju zvedencev; to je razvidno iz nasprotstva med tem in prvim odstavkom le-tega paragrafa. Da se toženec ni protivil v obtožnici predlaganemu prečitanju civilnopravnega pričevanja Marije P., tu ni vpoštevati. Ne ožiraje se na to, da gre tu za vezoče pravdo pravo, kateremu se ni moči ogniti niti s sporazumljenjem strank, da radi tega kršenja določeb §-a 152. kaz. pr. r. ni moči popraviti niti s kompromisom med strankami, je uvaževati, da je bilo v obtožnici predlagano, naj se povabi Marija P. k glavni razpravi. V tem položaju bi bilo ob jednom predlagano prečitanje njene civilnopravne izpovedi le podrejenega pomena; uvaževati bi jo bilo morda kot pomoček za spomin priči, za nadziranje njenih izpovedi in za dopolnilo istih; toda samostojen činitelj med dokazili bi ne bila. Drugače pa je bilo, ko se je

ustno pričevanje Marije P. izločilo izmed dokazov, katere je bilo porotnikom sprejeti; njena civilnosodna svedočba je zadobila sedaj popolnem drug pravní pomen in je ni bilo smeti prečitati brez dovoljenja obtoženčevega. Da se ni prečital izvirnik, nego le prepis zapisnika o zaslišanji Marije P., ki je bil priložen kazenski ovadbi, je brezpomembno, ker ne odločuje tu zunanja oblika, temveč vsebina prečitanega spisa. Uvaževaje nadalje, da je iz navedeb Marije P. — seveda, če so resnične — razvidna naravnost fikcija tirjatve v znesku 5000 gld., katero je obtoženec zavaroval za Frančiško V. zastavnopravno na posestvih vl. št. 44 in 45 k. o. Pr. in razvidno tudi, da je obtoženec dne 1. oktobra krivo pričal pred sodiščem, — da torej protizakonito prečitano pričevanje obsega važna dejstva, in da dr. Friderik G. ni bil navzoč pri zaslišanji Marije P. kot priče v civilnosodnem postopku, zato tudi mu ni bilo moči pričevati iz lastne opazbe o vsebini njenih navedeb, — zato tudi ni trditi, da kršenje oblike brezdvomno ni moglo uplivati na odločbo v škodo obtoženca. Ker se je torej z medsodbo, storjeno vzlic prigovoru obtoženca, kršil zakon v določbah §-ov 152, 1; 248. in 252. dost. 3 kaz. pr. r. in princip ustnosti postopanja, s tem pa je bil zagovor obtoženca bistveno prikrajšan, tedaj je napovedani ničnostni vzrok št. 5 §-a 344. kaz. pr. r. pač tu. Zato je ničnostni pritožbi bilo takoj ugoditi, po §-u 5. zakona z dne 31. decembra 1877, št. 3 ex 1878 drž. zak., izpodbijano rzsodbo popolnem razveljaviti in vso stvar v smislu §-a 348. kaz. pr. r. odkazati na prihodnje porotniško zasedanje okrožnega sodišča v Ljubnem, da jo še enkrat obravnava in rzsodi.

Razne vesti.

V Ljubljani, 15. majnika 1898.

— (Osobne vesti.) Imenovan je: Finančni svetnik K. Lubec višjim finančnim svetnikom v Gradci; avskultant A. Mašera sodnim pristavom v območji deželnega višjega sodišča tržaškega. — Umrl je predstojnik okrajnemu sodišču na Vranskem, deželnosodni svetnik K. Trtnik.

— (Za vseučilišče v Ljubljani.) [Nadaljevanje.] V isti seji dne 28. februarja t. l. je deželni zbor kranjski radi vseučilišča storil velevažne sklepe. Finančni odsek je bil namreč v svojem poročilu o deželnem prora-

čunu za l. 1898. predložil tudi resolucije: »XII. Deželnemu odboru se naroča: a) obrniti se do c. kr. vlade z nujnim pozivom, da ustanovi v Ljubljani vseučilišče z bogoslovno, modroslovno in pravoslovno fakulteto ter jej sporočiti, da je dežela kranjska pripravljena prispeti k zgradbi poslopij, ki bodo v ta namen potrebna, z jedenkratnim zneskom 50.000 gld.; b) razpisati za pripadnike slovenske narodnosti, ki bi imeli voljo habilitovati se na modroslovnej ali pravoslovnej fakulteti kacega avstrijskega vseučilišča za privatne docente, dvoje ustanov po 800 gld. na leto z izrečnim pristavkom, da se bodo reflektantje za ti ustanovi morali zavezati, da sprejmó, ako se bode nanje reflektovalo, profesorska mesta na vseučilišči, ki se ima ustanoviti v Ljubljani. XIII. Deželnemu odboru se naroča, da za ustanove v smislu predidóčega sklepa ad b) postavi pri poglavji VIII. vsako leto v proračun 1600 gld.; znesek 50.000 gld., za donesek k svoječasnej zgradbi vseučiliščnih poslopij pa da vzame iz posebnega rezervnega fonda, kateri naložiti mu je bilo v seji dne 3. marcija 1897 naročeno iz prebitkov samostojne naklade na žganje, v kolikor presegajo znesek, ki je bil za leto 1897. proračunjen. Ta znesek izplača naj se c. kr. učni upravi takoj, ko bode ustavnim potom zagotovila zgradbo poslopja za vseučilišče; dotlej pa naj se obrestonosno naloži in obresti, ki iz te naložitve narastejo, porabijo svoječasno za ustanove slušateljem ljubljanskega vseučilišča.«

Te resolucije so v poročilu finančnega odseka utemeljene tako-le: Ako se neče, da sklep deželnega zbora zaradi ustanovitve vseučilišča v Ljubljani ne ostane le pium desiderium, treba je storiti take ukrepe, ki so v stanu temu sklepu dodati posebnega naglasa. Tak naglas položil je finančni odsek v XII. in XIII. resolucijo. Res je dolžnost države, da skrbi za vseučilišča; toda vlada se bode gotovo trdovratno branila ustanovitvi vseučilišča v Ljubljani, dasiravno bi ustanovni, pa tudi letni vzdrževalni troški pri potreščini 715,920.827 gld., kakor jo izkazuje državni proračun za leto 1898., tvorili le neznatno obremenitev. Za svojo zahtevo dežela kranjska in narod slovenski ne moreta vreči na tehcnico izdatnega števila poslanskih glasov. Zato pa se mora državi s tem, da se dovoli v XII. resoluciji nasvetovani ustanovni prispevek, dokazati, kako resnično veliko važnost polaga deželni zbor na ustanovitev vseučilišča v Ljubljani, ako ob skromnih dohodkih deželnega zaklada prinaša tako izdatno žrtev. Ne manje važna je naprava dveh ustanov za one rojake, ki bi se hoteli habilitovati kot privatni docente na kakem avstrijskem vseučilišči. Taka habilitacija je sedaj mogoča le onim, ki imajo kaj lastnega premoženja; teh pa je ravno med našimi rojaki bore malo. Sicer ni ravno potreba — ako se ustanovi vseučilišče — da bi se profesure izročale le možem, ki so že poslovali na kakem vseučilišči. Najbližji primeri za to imamo pri zagrebškem in praškem češkem vseučilišči, kjer so se za profesorje na pravoslovno fakulteto jemali sloveči pravniki iz advokatskega, sodnega in upravnega stanu, na modroslovno fakulteto pa znanstveno izomikani profesorji srednjih šol. Vendar pa je zavodu le na korist, ako se zanj pridobi tudi učenjakov, ki so že predavali na vseučiliščih. — Ko so bili v splošnji razpravi o deželnem proračunu poslanci gg. eksc.

baron Schwegel, Povše in Kalan mimogrede označili svoje in svojih somišljenikov stališče tudi glede vseučilišča, je v podrobni razpravi k navedenim resolucijam posebej izpregovoril poslanec g. dr. Majaron, da je utemeljeval naslednje svoje izpreminjevalne, tudi dopolnjujoče predloge: »Visoki deželni zbor skleni: a) Deželnemu odboru se naroča: Visoki c. kr. vladi sporočiti, da je dežela kranjska pripravljena k ustanovitvi vseučilišča v Ljubljani prispevati znesek 250.000 gld., koji se izplača takoj, ko bode ustavnim potom zagotovljena ustanovitev vseučilišča. V ta namen porabi naj se pred vsem 50.000 gld. iz posebnega rezervnega fonda, kateri naložiti je bilo deželnemu odboru naročeno v seji dne 3. marcija 1897 iz prebitkov samostojne naklade na žganje, v kolikor presegajo znesek, ki je bil za leto 1897. proračunjen; potem pa iz letnih prispevkov po 20.000 gld., ki naj se postavljajo v proračune let 1899.—1908. Znesek 50.000 gld. naloži se takoj, letni prispevki po 20.000 gld. pa naj se nalagajo sproti obrestonosno. Narastle obresti porabijo naj se svojedobno za ustanove slušateljem ljubljanskega vseučilišča. Ko bi, predno bode naloženih vseh 250.000 gld., bilo učeji upravi potreba izplačati to svoto, pooblašča se deželni odbor, da se ne dotakne obrestij, najeti posojilo v onem znesku, ki ga bode za dopolnitev svote 250.000 gld. potreba. Fond, ki se tako zalaga, imenuje naj se »Cesarja Frana Josipa I. vseučiliški fond«. b) Ob enem se naroča deželnemu odboru izposlovati svoječasno Najvišje dovoljenje, da se bode vseučilišče smelo imenova »Cesarja Frana Josipa I. vseučilišče«. c) Deželnemu odboru se naroča, razpisati za pripadnike slovenske narodnosti, ki bi imeli voljo habilitovati se na modroslovnej ali pravoslovnej fakulteti kacega avstrijskega vseučilišča za privatne docente, dvoje ustanov po 800 gld. na leto z izrečnim dostavkom, da se bodo reflektantje za ti ustanovi morali zavezati, da sprejmó, ako se bode na-nje reflektovalo, profesorska mesta na vseučilišči, ki se ima ustanoviti v Ljubljani.« — Proti tem predlogom je posl. eksc. baron Schwegel izražal formalen pomislek, poročevalec finančnega odseka g. Ivan Hribar pa jih je toplo podpiral. Bili so pa z vsemi slovenskimi glasovi vzprejeti ob »burnem odobravanji in ploskanji v središču, na levi in na galeriji.«

(Dalje prihodnjič.)

— (Naredbi o rabi deželnih jezikov pri oblastvih na Češkem in Moravskem.) Naredba ministrov notranjih del pravosodja, financ, trgovine in poljedelstva z dne 24. februvarija 1898, razglašena v dne 5. marcija 1898 izdanem V. kosu dež. zak. za Češko pod št. 16, se glasi: Pridržujoč si zakonito uravnavo, izdajo se začasno za sodna in državnopravdniška oblastva, kakor tudi za ona oblastva kraljestva češkega, ki so podrejena ministerstvu notranjih del, finance, trgovine in poljedelstva, naslednji predpisi: § 1. Rešila in odločbe, ki se na ustne prošnje ali pismene vloge strank izdajo, je odpravljati v onem deželnem jeziku, v katerem se je ustna prošnja podala ali v katerem je vloga sestavljena. — § 2. Zapisniške izjave je zapisati v onem deželnem jeziku, v katerem se je izjava podala. — § 3. Listinam ali drugim spisom, ki so sestavljeni v enem obeh deželnih jezikov in se predlože kot priloge, dokazila ali v kakoršnokoli uradno vpo-

rabo, ni treba prevoda. — § 4. Oblastvene odpravke, kateri se ne izdajo na prošnjo strank ali ne osebam, katere spravijo stvar pred oblastvo, izdati je v onem deželnem jeziku, katerega govori oseba, na koje ime se izda odpravek. Ako ta jezik ni znan ali ako ni deželni jezik, tedaj je rabiti oni deželni jezik, o katerem je po kakovosti slučaja, kakor posebno po bivališču stranke sklepati, da ga stranka razume. — § 5. Določbe §§ 1.—4. veljajo tudi za občine in samoupravne organe kraljestva češkega v onih stvareh, v katerih jih je smatrati kot stranke. — § 6. Izpovedi prič je zapisati v onem deželnem jeziku, v katerem so podane. — § 7. Uradni in službeni jezik oblastev, na koja se ta naredba razteza, je oni deželni jezik, katerega prizna po izidu vsakokratnega ljudskega štetja prisotno prebivalstvo njihovega uradnega okraja občevalnim jezikom. V jezikovno mešanih uradnih okrajih je rabiti oba deželna jezika jednakomerno. Jezikovno mešani uradni okraji po smislu zadnjega odstavka so: *a)* uradni okraji onih oblastev in organov, kojih uradni okraj obsega le jedno ali več občin, ako vsaj v jedni občini uradnega okraja najmanj četrtna prisotnega prebivalstva po izidu zadnjega ljudskega štetja prizna drugi deželni jezik občevalnim jezikom; *b)* uradni okraji onih oblastev, kojih uradni okraj obsega cel sodni okraj, ako ima vsaj petina občin sodnega okraja prebivalstvo, priznavajoče drugi deželni jezik, ali ako je v meri, pod *a)* označeni jezikovno mešana; *c)* uradni okraji onih oblastev, kojih uradni okraj obsega več sodnih okrajev, ako le jeden sodni okraj govori drugi jezik ali ako ga je v smislu določbe pod *b)* smatrati jezikovno mešanim; *d)* uradni okraji oblastev, postavljenih za deželno stolno mesto Prago. — § 8. Kolikor za uradna dejanja, rešujoča ali odločujoča kako ustno prošnjo ali vlogo, ni posebnih določil v ti naredbi, tedaj morajo oblastva v takih uradnih dejanjih upotrebljati svoj lastni uradni jezik; v jezikovno mešanih uradnih okrajih je rabiti uradni jezik vložene prošnje. Pri uradnih dejanjih, ki se ne prično na prošnjo strank, rabiti je oblastvom svoj lastni uradni jezik, kolikor kakovost predmeta ne zahteva rabiti drugi deželni jezik; v jezikovno mešanih uradnih okrajih pa je rabiti vedno oni uradni jezik, ki je primeren kakovosti predmeta. Ako je radi rešitve v odstavku 1 in 2 označenih stvari treba dopisovati drugim cesarskim, ne vojaškim oblastvom v deželi, veljajo tudi za to dopisovanje določbe odstavka 1. oziroma 2. Za dopisovanje z oblastvi zunaj dežele in z osrednjimi oblastvi ostanejo dose-danji predpisi v veljavi. — § 9. Vse uradne razglase, ki so določeni za obče-znanje v deželi, izdati je v obeh deželnih jezikih. Uradne, le za posamezne okraje ali občine določene razglase izdati je v deželnem jeziku, ki je navaden v dotičnih okrajih ali občinah. — § 10. Ako je pri kaki stvari deležnih več strank, katere rabijo v svojih ustnih prošnjah ali vlogah različni deželni jezik, odpraviti je oblastvom rešilo ali odločbo v obeh deželnih jezikih, ako se stranke ne sporazumejo, da se odprava zvrši le v jednom obeh deželnih jezikov. Pri uradnih dejanjih v svrhu rešitve ali odločitve stvari, koja se vrše sodelovanjem strank, je rabiti uradni jezik dotičnega oblastva, kolikor ta naredba kaj drugega ne določa; v jezikovno mešanih uradnih okrajih je rabiti oba jezika, ako se stranke drugače ne sporazumejo. — § 11. V kazensko-

sodnih stvarih je obtožnico, kakor tudi sploh predloge, razsodbe in uradna dejanja, zadevajoče obdolženca, sestaviti v onem deželnem jeziku, katerega obdolženec rabi. V tem jeziku je tudi vršiti glavno razpravo in morata v istem zlasti državni pravdnik in zagovornik govoriti, kakor je tudi v njem razglašati odločbe in sklepe. Določbe prejšnjega odstavka smeti je le toliko prezreti, ako so radi izjemnih razmer, posebno radi sestave porotniške klopi neizvedljive ali če obdolženec zahteva rabo drugega deželnega jezika. Na glavnih razpravah proti več obdolžencem, kateri ne govoré istega deželnega jezika, razpravljati je v onem deželnem jeziku, o katerem smatra sodišče, da je primernejši namenu glavne razprave. Vselej pa je izpovedi obdolžencev in prič (§ 6.) zapisati v deželnem jeziku, v katerem izpovedo, in odločbe ter sklepe vsakemu obdolžencu v tem jeziku razglasiti in na zahtevanje odpraviti.

— § 12. V civilnih pravnih sporih je pisati zapisnik o ustni razpravi v uradnem jeziku sodišča, v jezikovno mešanih sodnih okrajih (§ 7. *lit. b*) pa, ako nista obe stranki rabili drugega deželnega jezika, v jeziku prve vloge (tožbe, prošnje). Izpovedi prič, zvedencev in strank, ki se zaslišijo radi dokazovanja, pa je poistiniti v zapisniku vedno v deželnem jeziku, v katerem so te osebe izpovedale se. Isto velja glede govorov strank in glede izjav, podanih na ustnih razpravah, kolikor ne podaje zapisnik samo posnetka vsebine usnega govora stranke. Sodišče mora rabiti na ustni razpravi jezik, v katerem razpravljajo stranke. Ako rabijo stranke na ustni razpravi različni deželni jezik, rabiti je sodišču, ako treba, oba deželna jezika. Vse izjave sodnika je, naj-si jih poda v katerem jeziku koli, zapisati po odstavku 1. v jeziku razpravnega zapisnika.

— § 13. Vpis v javne knjige (deželno desko, v rudarsko, zemljiško in vodno knjigo, v depozitne knjige itd.), potem v trgovinske, zadrúžne in druge javne registre je zvršiti v jeziku ustne ali pismene prošnje, oziroma odloka, na podlogi katerega se zvršé. V istem jeziku je na listinah pripisati vknjižbene pristavke. Pri posnetkih iz teh knjig in registrov je pridržati jezik vpisa. Ako jezik ustne ali pismene prošnje ni uradni jezik oblasti, kateremu je zvršiti vpis, tedaj je dodati vpisu prevod v dotičnem uradnem jeziku. V tem slučaju je pri odpravkih posnetkov iz omenjenih knjig in registrov na prošnjo stranke uvaževati tudi te prevode.

— § 14. Pri vseh cesarskih blagajnicah in uradih v kraljestvu češkem, katerim je upravljati z denarjem, ostanejo glede spisovanja blagajničnih dnevnikov, izkazov in vseh drugih blagajničnih primočkov, katere vporabljajo osrednji organi, izvršujoč kontrolo ali sestavljajoč perijodične izkaze, obstoječi jezikovni predpisi v veljavi. Isto velja za notranje službovanje in opravljanje poštne in telegrafske službe in za erarične, osrednjemu vodstvu neposredno podrejene industrijske zavode, kakor tudi za medsebojno občevanje zadevnih uradov in organov. Za neerarične poštne urade s širšim poslovnim obsegom veljajo določbe tega ukaza po možnosti.

— § 15. Občevanje oblastev s samoupravnimi organi se ravna po poslovnem jeziku, katerega poslednji rabijo.

— § 16. Veljava službenega jezika vojaških oblastev in žendarmstva za občevanje z njimi in za njih službene zahteve, ni s to naredbo nikakor prizadeta.

— § 17. Glede jezikovne sposobnosti uradnikov morajo oblastva natančno paziti na temeljne določbe

te naredbe in tako oddajati posamezna službena mesta le po dejanski potrebi. Vsakemu uradniku bo torej trebalo toliko jezikovnih vednostij, kolikor bo res zahtevalo službovanje pri oblastvu, kjer je nameščen. Po tem se je ravnati že pri razpisu službe. — § 18. Ta naredba zadobi moč s 15. marcijem 1898; z istim dnem izgube moč ministerska naredba z dne 5. aprila 1897, drž. zak. št. 12 glede rabe deželnih jezikov pri oblastvih kraljestva češkega, potem ministerska naredba z dne 5. aprila 1897, drž. zak. št. 13 glede jezikovne sposobnosti uradnikov, nameščenih pri oblastvih kraljestva češkega in vse prejšnje določbe, nasprotujoče sedanjim predpisom. — Naredba ministrov notranjih del pravosodja, financ, trgovine in poljedelstva z dne 24. februarja 1898, razglašena v dne 5. marcija 1898 izdanem V. kosu dež. zak. za Moravsko pod št. 19 se glasi: Pridržujoč si (etc.) oblastva mejne grofije moravske (etc.) sledeči predpisi: [§§ 1—6 kakor za Česko.] — § 7. Oblastvom je jezik ustne prošnje ali vloge, s katero prične stranka stvar, rabiti pri vseh uradnih dejanjih, rešujočih ali odločujočih to stvar, razum pri posvetovanji. Pri uradnih dejanjih, ki se ne prične na prošnjo strank, pač pa naj stranke dovedo v sporazumljenje, vporabiti je deželni jezik, ki je primeren kakovosti predmeta. [Dalje § 8 odst. 3 in 4 za Česko.] — § 8—10 incl. [glej za Česko §§ 9—11 incl.] — § 11. V civilnih pravnih sporih je pisati zapisnik o ustni razpravi v jeziku, v katerem se razpravlja; če pa stranke ne rabijo jednega in istega deželnega jezika, v jeziku prve vloge (tožbe, prošnje). [Dalje § 12 za Česko 2.] Isto velja za govore strank in za izjave, podane na ustnih razpravah. Ako pa podaja zapisnik le posnetek vsebine ustnega strankinega govora, tedaj ga je pisati pri strankah, ki na ustni razpravi rabijo različne deželne jezike, v jeziku, na kojega so se te zedinile, ako treba, tudi v obeh jezikih. [Dalje glej § 12 za Česko odst. 4, 5, 6.] — § 12. [glej § 13 za Česko, odst. 3, 4 odpadeta.] — § 13. [glej § 14 za Česko.] — § 14—16 incl. [glej §§ 15—17 incl. za Česko, odpade 2 odst. § 17.] — § 17. Ta naredba zadobi moč s 15. marcijem 1898; z istim dnem izgube moč ministerska naredba z dne 22. aprila 1897, dež. zak. št. 29 glede [00] mejne grofije moravske, zatem ministerska naredba z dne 22. aprila 1897, dež. zak. št. 30 glede [00] pri oblastvih mejne grofije moravske etc.

— (»Novi sodni pravilnik za grajanske stvari v urednem slovenskem prevodu.«) Pod tem zaglavjem je priobčila tržaška »Edinost« v št. 27 in naslednjih celo jezikovno razpravo, nekaj »pro foro externo«, nekaj »pro foro interno«, to namreč za nas, slovenske pravnike. Veleuvažani pisatelj, ki se že od nekdanj trudi, da bi jezik pravnikov slovenskih »očistil peg« in »opilil gladko mu rujo«, spominja nas tudi tukaj premnogih spak, katere nam, dejali bi, minuto na minuto uhajajo iz peresa, ne da bi se jih zavedali. Popačeni jezik pa se najmanj podá v sodnih dvoranah za časov »talarja in bareta«. Žal, da je, kakor kažejo najnovejše tiskovine, menda uprav v uradni slovenščini — vse dovoljeno. Dovoljeno pa je tudi, zametati takšno slutvo-slovenščino, a je nadomeščati z narodnim in književnim jezikom. Za istim teži tudi navedena razprava moža, zajedno pravnika in jezikoslovca. Samo, da tu in tam prekorenito za tisto naše uho, ki je, kakor

pravi sam g. pisatelj, jedina slovnica, kateri se klanjamo (namreč kolikor toliko mi pravniki, ne pa strogi jezikoslovci ali krpucatelji uradnih obrazcev)! Naj torej »Slov. Pravnik« ponatisne iz »Edinosti« vso zanimivo razpravo, da se iz nje prenese v naša uradna in izvenuradna peresa vsaj tisto, kar je gotovo dobro in pravo, premisli pa vse:

Ko smo prinesli pred meseci na tem le mestu nekoliko črtic o slovenskem prevodu sodnega pravilnika za grajanske pravne stvari, izšedšega iz peresa dičnega odvetnika g. Lj. dr. Filipiča, izrazili smo slutnjo, da ne bomo prav veseli uredovnega prevoda istega zakona. Početkom bežečega leta dobili smo uredovni slovenski prevod zakona od 10. avgusta 1895. leta, št. 110 in od 10. avgusta 1895. leta, št. 111 drž. zak. in pregledavši ju prepričali smo se, da ni bila neutemeljena naša slutnja. Prevod teh zakonov, do duše, ni slab, on odgovarja prav dobro nemškemu izvirniku, mirnoj vestjo ga smatramo prav lahko dobrim; bodimo pa odkritosrčni: dan danes, ko imamo pred seboj raznih prevodov v vseh jezikih, navadnih v zemljah in deželah, zastopanih v državnem zboru na Dunaji, ko razpolagamo uže precej dobrim hrvaškim in češkim in prav dobrim poljskim in ruskim prevodom, bil bi uredovni naš prevod prav lahko ne samo prav dober, nego tudi izvrsten. Izvrsten pa ni, povit je preveč v nemško, preveč v starikovo slovenščino in zaostaja v tem oziru daleč za dr. Filipičevim prevodom, da-si ni jezikovno povsem dovršen niti le-ta.

V književnem našem jeziku nahajamo marsikak jezikosloven nedostatek in ker se je vrinolo nekoliko teh nedostatkoy tudi v navedeni prevod, napisali smo nezlomišljeno te vrstice, ne bi li pripomogli s tem vsaj kolikor toliko čistoči divnega našega jezika.

Uredovni ta prevod ima pa tudi marsikaj dobrega, marsikaj odličnega, on hrani v sebi mnogo suhega zlata. Ne samo, da rabi v njem prav pravilno a) kedar in tedaj, n. pr.: določila §§ 61. in 62. so uporabna tudi tedaj, kedar se v pravni stvari oglasi pravni lek; b) tako in kakor, n. pr.: v tožbi navedena vrednost spornega predmeta obvezna glede na pristojnost tako za sodnika, kakor za nasprotnika; c) toliko in kolikor, česar pogrešamo navadno v vseh naših vestnikih, nego v njem nahajamo jasno in končno določenih vse polno pravnih izrazev n. pr. razprava za verhandlung, obravnava za abhandlung, pravna stvar za rechtsache (ne pa: zadeva, ker zadeva znači le hindernis), sporna stvar za streitsache (ne pa: prepirna, ker prepirna znači le zänkisch), pravna pomoč za rechtshilfe, za prosba za ersuchschreiben, trgovinska stvar za handelssache, spor za streit (a ne prepir, ker prepir znači le zank), podsódnost za gerichtsstand, hibe na živini za viehmängel (a ne: živinske hibe, kar znači le viehhische mängel) nadarbina za prābende, in škoda je, da ni prisvojena še druga hrvaška beseda poverbina za fidejkomis, sospornik (staroslovenski сѣпѣрыцъ in od tega priimek Pèrèc, Pirc, Pirec) za streitgenosse, pravni posel za rechtsgeschäft itd. Prav pravilno slove v njem rodivnik množine ženskega spola z vmetnotim e, n. pr. več stranek, podjeteb, dražeb, pogodeb, sodeb, naredeb itd.

Najlepše od vsega je pa, da rabi g. slovenivcu prav pravilno divni naš glagol in da se je otesel povsem

a) tako zvanega, oči in ušesa žalečega očkanja in ečkanja, rekše vpotrebljavanja prislovnega deležja na oč in eč n. pr. ozirajoč, gledeč namesti onega na aje in e, n. pr. oziraje, glede. Tudi on se je uveril, da hrvaško-poljsko to deležje na oč in eč ni dan danes v slovenščini prav nič družega, nego pravi pravcati prilog. Tako slovel bi n. pr. slovenskega kakega lista stavek: »Opirajoč se na pravna načela, ozirajoč se na zakonite določbe in uvažujoč vse v ti prepirni zadevi med strankama obstoječe okolstave, izreče sodnik svojo razsodbo« v omenjenem prevodu po prilici tako-le: »opirajoč se na pravna načela, oziraje se na zakonite določbe in uvaživši vse razmere, nastale v pravni ti stvari med obema strankama, izrekel je sodnik svojo razsodbo«. — Isto tako očistil se je g. slovenivec, — in bodi mu za to javna zahvala;

b) še gršega bomkanja, rekše vpotrebljavanja dovršnika s pomožnikom biti v izražanje bodočnosti. Tujepasna ta golazen kvari nam še vedno našo knjigo, celo knjige izdane v minolem letu Maticoj Slovenskoj v Ljubljani in društvom sv. Mohorja v Celovci in nas oddaljuje v tem oziru prav po nepotrebnem od priprostega našega naroda in od vseh drugih slovanskih plemen. Dobro znani jezikoslovec dokazuje sicer še vedno vernim svojim bravcem na platnicah svojega »Cvetja z vrtov sv. Frančiška«, da ima dovršni glagol tudi pomen sedanjosti, a ta dokaz ne posreči se mu nikdar; zaman mu ves trud njegov. (Dovršni glagol ima sicer obliko sedanjika, ali ta navidezni sedanjik nosi v sebi pomen bodočnosti. Dovršni sedanjik, tako pravi slavjanski naš Martin Matvejevič Hostnik, je bodočnik; to je občeslovanska posebnost, to je posebnost tudi ogromne večine slovenskega naroda. Dovršni glagol ne more imeti po naravi svoji pomena sedanjosti. Ker izraža torej uže po naravi svoji bodočnik, ni mu treba v izražanje bodočnosti prav nikdar in prav nikder pomočnika biti. — Bomkanje v naši knjigi ni naravno; ona nima korenov v slovenščini in ker jih nima, zamrzavalo bo tudi v naši knjigi čedalje bolj in bolj, dokler ne zamrzne v njej na vekomaj.) Njemu se ne čudimo, da hoče razrešiti nerazrešeni problem o perpetuum mobile, ker on, odšelnik, vglobil se je v samostanski svoji celici pregloboko v knjige, ne vedno zanesljive, oddaljivši se preveč od žive govornice vseh slovanskih plemen. Stopi naj v svet med beneške, brkinske in ogrske priproste naše kajkavce, med priproste čakavce, štokavce, cokavce, čokavce, ščokavce in čtokavce, med njimi naj preživi vsaj nekoliko tednov in kmalu se prepriča, kako slone na morskih penah vsi odnosni njegovi nauki in tedaj uvidi tudi sam, da sta prava pravcata bodočnika oba glagola, njim samim navedena v poslednjem snopiči omenjenega »Cvetja«: »jaz se spovem, duhovni oče in se obdolžim, da sem grešil«, o katerih misli, da služita tu v sedanjem pomeni, ker treba ju je prevesti na nemško tako-le: »ich werde, ehrwürdiger vater, nun beichten und mich beschuldigen, dass itd. Izgovoriši besede: »Jaz se spovem, duhovni oče« je grešnik duhovniku le naznanil, da se spove, ali da govorimo po ljubljanski, da se bo spovedal; saj tako, namreč:

»Zdaj se bom spovedal, duhovni oče, da sem grešil z mislimi, besedami in dejanjem« itd., učili so nas molitvico pred spovedjo, pol veka temu nazaj, skoro vsi naši duhovniki. Le za časa, dokler pravi grešnik svoje grehe duhovniku, se on spovedava, duhovnik pa, ki ga posluša, spovedava. Na svojem mestu stoji torej v tej molitvici navedeni dovršnik: »se spovem«, seveda ne v pomenu sedanjosti, nego v pomenu bodočnosti. Tako nam pravi naše uho, ki je prav jedina slovnica, kateri se klanjamo. To isto stoji glede glagola priporončô (ΠΡΗΠΟΡΑΥΑ) v brižinskem rokopisu, na kateri se menda preveč opira prečastiti gospod pisatelj; le misliti se je treba ta glagol v sestavu celega stavka, n. pr.: »vlegši se priporočim svojo dušo« in vsak naš človek prevede ga potem na nemški jezik tako-le: »niedergelegt werde ich meinen geist anvertrauen«.

Kaplja vdolbla je kamen le večkratnim padenjem in istotako izgine iz naše knjige neslovansko bomkanje le po večkratnem pozavanji, naj se otrešó dični naši pisatelji tuje knjige in naj se oklenó slovanščine, v katerih počivajo najgloblje korenike naše krepkoče. Ker straši po slovenskih knjigah in po kranjskih naših vestnikih sem tertja še vedno nepravilno upotrebljanje našega glagola, ne bo škodilo, ako ponovimo na tem mestu še enkrat slovanske resnice: »mislimo, govorimo in pišimo naravno«. (V tem smislu obnaroduje dan danes v »Primorskem Listu« odlični naš pisatelj, monsignor Andrej Josipović Masušić, najboljši poznavatelj našega glagola, velezanimiv, nepreplaččen članek naslovom: »Hovder, hovder«. Jezikoslovni ta sestavek prečitaj, prouči ga do jedra vsak naših pisateljev in gotovo bo hvaležen za-nj prečastitemu g. pisatelju vse žive svoje dni.) Držeči se tega načela pripovedujemo torej občeslovanskim načinom,

a) v minolniku, kar se je vršilo ali ovršilo, in sicer z minolnim ponavljalnikom, nedovršnikom ali dovršnikom, vselej pa v spremstvu pomožnika biti, n. pr. »v starih časih so koševali v Loki; letos so kosili na Mlaki, jeseni so pa pokosili unuko v Moščevčici;

b) v sedanjiku, kar se sedaj vrši in sicer izključno samo z nedovršnikom n. pr. »Kosec kosi v Leniščah«;

c) v bodočniku pa, kar se bo vršilo, ali kar se ovrši in sicer ali *a)* z nedovršnikom v spremstvu pomožnega glagola biti, n. pr. »drugi teden bodo kosili« na Bregu, ali pa *b)* z dovršnikom brez pomožnika biti, n. pr. »v sredo pokose otavo v Senčicah«.

(Dalje prihodnjič.)

»Slovenski Pravnik« izhaja 15. dne vsacega meseca in dobivajo ga člani društva »Pravnika« brezplačno; nečlanom pa stoji za vse leto 4 gld., za pol leta 2 gld.

Uredništvo je v Ljubljani, šte. 17 v Gospodski ulici; upravištvo pa na Valvazorjevem trgu šte. 7.